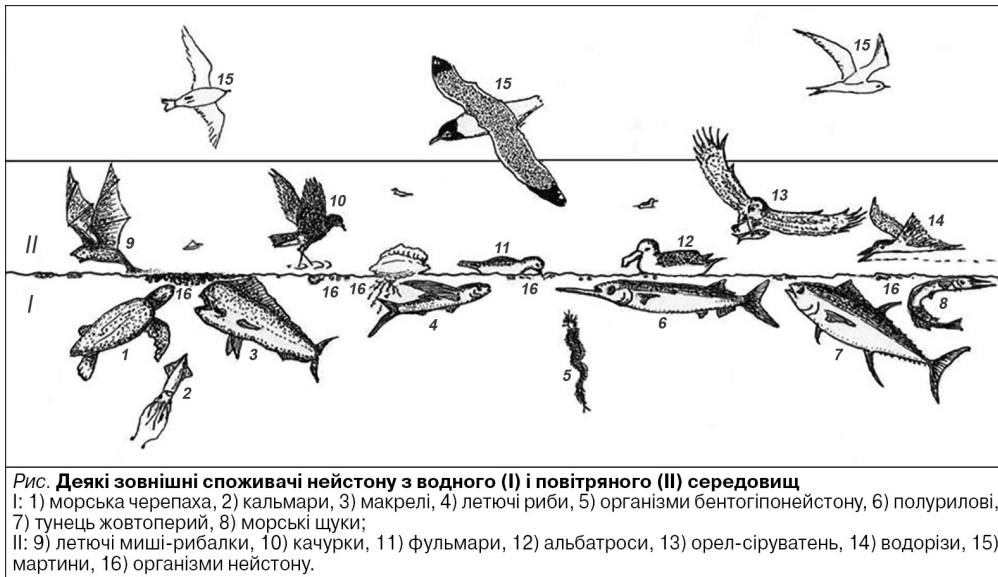

Б. Г. Александров

Морська нейстонологія

МОРСЬКА НЕЙСТОНОЛОГІЯ – галузь гідробіології; наука про життя на межі моря та атмосфери. Мор. нейстон (від давньогрец. *neusto/v* – плаваючий) – життєва форма гідробіонтів, до якої належать мікроорганізми, рослини й тварини, що населяють поверхню (верх. шар – 0–5 см) морів та океанів. Із мор. нейстоном пов’язані організми, що використовують його як їжу. Це стосується тварин, які перебувають у водному та повітр. середовищах (див. Рис.). Організмам нейстону (нейстонтам) притаманні особливі морфол. ознаки та поведінка, необхідні для життя в специфіч. екол. умовах гранич. (контур.) біотопу вода–атмосфера. Існувала думка, що мор. організми не можуть виживати в поверхн. шарі, оскільки в разі випадання атмосфер. опадів різко змінюється солоність води, руйнів. дій завдають хвилі, негативно впливає ультрафіолет. випромінювання. Однак її спростувало відкриття 1958 мор. нейстону (через понад 40 р. після відкриття швед. ученим Е. Науманном прісновод. нейстону) співроб. Одес. біол. станції (нині Інститут мор. біології НАНУ) Ю. Зайцевим. Осн. положення сформульовано в його монографії «Морская нейстонология» (К., 1970; 1971 перекладено англ. мовою та опубл. у США, Ізраїлі). У складі мор. нейстону, що за площею є найбільшим біоценозом планети, переважають безхребетні тварини та риби на ранніх стадіях розвитку з пелагіалі та бенталі, тому він відіграє провідну роль у відтворенні біотич. ресурсів моря. Унаслідок найвищих рівнів концентрації багатьох токсич. і небезпеч. для живих істот (особливо для ікри та личинок), речовин, утвор. екологічно крит. зону, від якої залежить майже вся екосистема моря. Встановлено, що організми нейстону завдяки великій чисельності й рухомості істотно впливають на масоенергообмін між гідросферою та атмосферою, а також на формування погоди й клімату.

Ідеї М. н. отримали широкий позитив. резонанс у зарубіж. наук. літ-рі. Нейстон виявлений у багатьох морях і океанах, причому деякі автори, визнаючи пріоритет Ю. Зайцева, назвали його «нейстон (гіпонеустон) Зайцева». 1980 на запрошення уряд. організації Японії «Товариство сприяння розвитку науки» він прочитав курс лекцій «М. н.» у Міжнар. університеті Симідзу, виступив з огляд. лекціями на цю тему перед студентами університетів у Токіо, Хакодате, Сендай, Цукуба і Наґоя; очолив 1-у япон. експедицію з вивчення нейстону в затоці Суруга. 1994 у США Ю. Зайцев виголосив вступну доповідь «Нейстон морів і океанів» під час обговорення проблем глобал. змін клімату Об'єднаної групи експертів з наук. аспектів охорони моря ООН, де в центрі дискусії були поверхн. мікрошар океану й нейстон.

Рекомендована література

1. Зайцев Ю. П. О необходимости некоторых изменений в методике сбора ихтиопланктона // Тезисы докл. на науч. сессии Ученого совета Ин-та гидробиологии АН УССР на Одес. биол. станции. О., 1958;
2. Yu. Zaitsev, V. Mamaev. Marine biological diversity in the Black Sea. A study of change and decline. New York, 1997;
3. Зайцев Ю. П. О контурной структуре гидросферы // ГБЖ. 2015. Т. 51, № 1.

Бібліографічний опис:

Морська нейстонологія / Б. Г. Александров // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-69338>

